

УЛОГА СТУДЕНТА У УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ НАСТАВИ

(Бранка Ковачевић, *Студенти у савременој настави*,
Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет Пале,
Источно Сарајево, 2017, стр. 209)

У издању Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву 2017. године објављена је актуелна монографија *Студенти у савременој настави*, чији је аутор проф. др Бранка Ковачевић. Књига је настала као резултат ауторкиних вишегодишњих истраживања у области дидактике.

Многобројна истраживања ваљано су тематски уобличена, што се може уочити у самој структури монографије коју чине сљедеће цјелине: предговор, увод, теоријске основе истраживања, методолошки концепт истраживања, резултати истраживања и дискусија, закључци, резиме, литература, индекс појмова, индекс имена, прилози и биљешка о аутору. Наведене цјелине су дате јасно и прецизно, и неке од њих садрже више подналова.

У *Предговору* ауторка наглашава да је књига „у функцији расвјетљавања проблема високошколске дидактике који се односе на теоријске поставке универзитетске наставе, дисеминацију иновација, иновативне моделе универзитетске наставе, као и поучавање и учење, комуникацију, емоције и мотивацију у универзитетској настави“. Професорка Ковачевић указује на то да ова монографија може бити намијењена универзитетским наставницима, као и студентима и свима онима који се баве проблематиком високошколског образовања. Такође, истиче и захвалност уваженим професорима др Милу Илићу, др Младену Вилотијевићу и др Вељку Банђуру који су својим рецензијама допринијели квалитету текста.

У *Уводном дијелу* ауторка констатује да је до радикалније реформе универзитета дошло усљед научно-технолошких револуција и многобројних друштвених промјена на почетку двадесет првог вијека. У даљем дијелу текста наводи да многе европске земље предузимају реформске мјере како би оствариле циљеве Болоњске декларације, али и разлоге због којих поједини универзитетски професори оштро критикују болоњски процес.

Теоријске основе истраживања садрже неколико подналова у којима је представљен висок ниво теоријске утемељености.

У оквиру поднаслова *Старо и ново у универзитетској настави*, поред објашњења шта представљају савремена и класична универзитетска настава, табеларно је представљен и преглед њихових главних обиљежја: мисија, структура, теоријске основе наставе, ефикасност и улога актера наставе.

Дисеминација иновација у универзитетској настави, по мишљењу ауторке, представља процес оријентисан ка напуштању концепције поучавања, која доминира у традиционалној универзитетској настави, и увођењу нових облика организације и извођења наставе који су засновани на стратегијама учења и самоучења. У оквиру овог поднаслова наводе се обиљежја квалитетне савремене универзитетске наставе, као и фактори који утичу на образовање и усавршавање универзитетских наставника за дисеминацију иновација.

У одјелку *Иновативни модели вјежби у универзитетској настави* истиче се да они представљају виши ниво наставе који позитивно утиче на опште и стручно образовање студената. Ауторка објашњава иновативне моделе вјежби који се примјењују у универзитетској настави: експлоративно-откривалачка, проблемска, диференцирана, егземпларна, израда изведбених модела, стваралачка, рецепциона, партнерска, групна вјежба, дебата, слагалица, вртешка, вјежба симулације, игра улога, радионичка и респонсибилна вјежба. Такође, наводе се педагошко-дидактичко-методичке предности модела иновативне универзитетске наставе којих нема у традиционалној настави, али уједно и педагошко-дидактичке слабости које су у мањем интензитету изражене код иновативних модела универзитетске наставе.

Поучавање и учење у универзитетској настави слједећи је поднаслов у коме је наглашено да се поучавање у класичној универзитетској настави односи на пасивну улогу студента и наставниково једносмјерно преношење знања и информација путем предавања, док се савременим поучавањем, у коме је заступљена интеракција свих студената, настоје уклонити слабости традиционалног поучавања. Ефикасна универзитетска настава може се остварити на основу промјена које треба да чини усавршавање наставног кадра за промјене у наставно-научном процесу и посебно измијењена позиција студената која треба постепено да напусти стратегију поучавања и прелази на све учесталију стратегију учења и самоучења. Ауторка указује и на то шта подстиче студенте на активно или дубинско учење у настави, те издваја одреднице искуственог учења у универзитетској настави које доприносе развоју критичког мишљења.

Анализом поднаслова *Квалитивна комуникација у универзитетској настави и оптималан развој студената* професорка наводи бројне

факторе који утичу на квалитет комуникације међу које убраја умор и анксиозност, дефицит пажње, етикетирање, суђење и анализирање других и себе, омаловажавање личности студента, наређивање и критиковање, нападање, наметање свог мишљења, нејасно изражавање, претјерани критицизам у току наставног процеса, предрасуде и унапријед формиране претпоставке о теми разговора или о особама са којима се комуницира. Даје објашњење каква атмосфера у универзитетској настави је потребна да би се остварила квалитетна комуникација и шематски приказује модел линија подршке у универзитетској настави усмјереној ка студенту.

Емоције студената у универзитетској настави представљају цјелину у којој професорка Ковачевић истиче дефинисање емоција у најширем и ужем смислу ријечи, наглашавајући да се од наставника очекује да унесе више креативности и иновација у свој рад како би код студената пробудили што пријатнија осјећања. Потребно је да наставници што више подстичу студенте на рад, да прате емоционалне доживљаје студената приликом оцјењивања, покушају да спријече појаву негативних ситуација које изазивају негативне емоције и неповољно се одражавају на крајње исходе учења.

Анализирајући поднаслов *Мотивација студената у универзитетској настави*, ауторка долази до закључка да мотивација представља значајан фактор у образовању и напредовању студената, истиче значај потребе за самоактуелизацијом која се може схватити као потреба да се развију властите способности и оствари несметан развој личности студента. Према ријечима ауторке, „процес самоактуелизације зависи од личних односа између наставника и студената, квалитета интеракције и комуникације између наставника и студената, личних односа међу студентима, активности наставника којима се подстиче процес индивидуализације наставе“.

Подстицање мотивације студената у универзитетској настави представља следећу цјелину у којој професорка разматра средства подстицања и наводи њихову подјелу према структурним компонентама на: когнитивна, емоционална, социјална и радно-акциона. Шематски представља структуру и средства подстицања у сфери спољашње и унутрашње мотивације. Когнитивна средства унутрашње мотивације у универзитетској настави су: постигнуће, когнитивна иновација, когнитивна експлорација, когнитивна дисонанца; док у когнитивна средства спољашње мотивације спадају: оцјена, диплома, проблемске ситуације и питања која могу постављати наставници и студенти. Емоционална средства унутрашње мотивације су: флоу-дживљај, пријатност, хедонистички мотиви; емоционална средства спољашње мотивације: подршка,

хумор, сугестија, забава. Социјална средства унутрашње мотивације су: социјална промоција, припадање, одлучивање, моћ. Социјална средства спољашње мотивације: изложба и студентски лист, приредбе или јавне манифестације, похвала. Радно-акциона средства унутрашње мотивације: игра, компетенција, самодетерминација. Радно-акциона средства спољашње мотивације: екскурзија, плакета, пехар и диплома, награда. Наглашава да је тешко остварити успјех у универзитетској настави без употребе средстава подстицања, због чега их је потребно комплексно истраживати и сагледати факторе који утичу на њихово дјеловање.

Конципирано праћење рада студената у универзитетској настави, по мишљењу ауторке, подразумева праћење начина на који студенти раде, како реализују утврђени програм вјежби, програм акционих истраживања, начин како су унаприједили семинарске радове, реализовали огледе. Анализом овог поднаслова указује се на разлоге због којих је неопходно развијање модела континуираног праћења рада студента како би се остварила ефикасност наставе и успјех студента, навођењем свега онога што омогућава примјена таквог праћења. Табеларно су представљени неки од примјера праћења и оцјењивања активности студената на предавањима и вјежбама.

Анализирајући поднаслов *Резултати научних истраживања и истраживања*, уочавамо да је ауторка представила резултате новијих истраживања и истраживања проблематике универзитетске наставе. Концизно наводи резултате истраживања већег броја аутора, што представља значајан извор информација за реализацију истраживања којим се бави у овој монографији.

Своје прегледно, темељно и јасно излагање, професорка наставља у *Методолошком дијелу* у коме је указала на проблем, предмет, циљ, задатке, хипотезе, значај истраживања, методе, технике и инструменте истраживања. Разлике између студената у погледу њихове улоге, активизације и комуникације у универзитетској настави сагледане су концизном и јасном квалитативном и квантитативном анализом података. Имплицације добијених резултата истраживања представљене су у закључцима. Ово истраживање има научни, друштвени и апликативни значај.

У остваривању постављеног општег циља и специфичних истраживачких задатака коришћене су метода теоријске анализе и емпиријско-неекспериментална метода или сервеј метода, примјеном техника анализе садржаја, анкетања и скалирања. Инструменти примијењени у овом истраживању су: упитник за испитивање мисаоне активности студената, упитник за испитивање емоционалних реакција студената, скала за испитивање мотивације за учење код студената и упитник за испитивање квалитета комуникације у универзитетској настави. Истра-

живање је спроведено на 320 студената Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву.

У обради и анализи података коришћени су следећи статистички поступци: Колмогоров-Смирнов тест, Кронбах алфа коефицијент, факторска анализа, каноничка дискриминативна анализа, израчунавање варијансе, коефицијент корелације и израчунавање мултипле регресионе анализе.

Захваљујући завидном истраживачком напору ауторке, посебан дио књиге чине *Резултати истраживања и дискусија* у коме су представљени резултати емпиријско-неексперименталног истраживања улоге студента у универзитетској настави са аспекта мисаоне активности, емоционалних реакција, мотивације за учење и квалитета комуникације. Професорка је анализирала неке проблеме везане за суптилне и недовољно истражене феномене улоге студента у универзитетској настави. Евидентно је да постоје различите могућности примјене добијених резултата истраживања у савременој универзитетској настави. Статистичком обрадом прикупљених података и њиховом анализом ауторка је веома прегледно изложила резултате уз одговарајуће табеле и графиконе, што омогућава јасан увид у остваривање постављеног циља и задатака истраживања.

Закључци представљају цјелину у којој ауторка даје кратак осврт на сам приступ истраживању, те јасно и прегледно даје увид у добијене резултате, дајући краће закључке у вези са сваким од њих. Укратко износи специфичности истраживане теме наглашавајући да се „главни задатак универзитетске наставе односи на објективан критички приступ прошлости, прилагођавање духу, потребама и кретањима времена у коме живимо и јасну визију будућности“.

У *Резимеу*, написаном на српском, енглеском, њемачком и руском језику, укратко је приказана теоријска основа, предмет, циљ, методологија и резултати истраживања изложеног на претходним странама монографије.

Опсежни попис *Литературе* нуди драгоцене информације свим читаоцима и будућим истраживачима, којима се на тај начин отвара пут за нова истраживања.

Након наведених цјелина дати су *Индекс појмова*, *Индекс имена*, *Прилози* који обухватају *Инструменталне истраживања* и *Вјежбе за студенте* које представљају резултат ауторкиног вишегодишњег рада са студентима и које су верификоване у наставној пракси.

Из свега наведеног може се увидјети да монографија *Студенти у савременој настави* представља изузетно вриједан допринос педагошкој науци, који ће, сасвим сигурно, заузимати видно мјесто у библиотекама,

дуго ће трајати и помно се ишчитавати, јер је проблематика улоге студента у универзитетској настави била и биће предмет бројних истраживања. Због актуелности теме којом се ауторка бави, може се закључити да ова изузетна студија није намијењена само педагошким стручњацима и студентима који се образују за таква занимања, већ и свим заинтересованим за проблематику универзитетске наставе. Ауторка је својим вишегодишњим научним и образовним радом допринијела високој научностручној вриједности монографије.

Весна Цвјетиновић